

Asia: VN/20785/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuttavana oleva useaan etuuteen kohdistettava indeksijäädytys yhdessä muiden lausunnolla aikaisemmin olleiden sosiaaliturvaa heikentävien esitysten kanssa kohdistuvat pitkälle samoihin ihmisiin kuten pienituloisiin, lapsiperheisiin ja opiskelijoihin. Taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevien tilanne heikkenee entisestään ja ajaa yhä useamman hakemaan perusturvaa toimeentulotuesta. Säästö yhdellä luukulla lisää kustannuksia toisella. Lapsilisääni ehdotetut korotukset eivät kompensoi kaikkia suunniteltuja leikkauksia ja ne kohdistuvat myös hyvätuloisille perheille, joiden toimeentulo ei ole lapsilisän määrästä kiinni. Opiskelijoiden oletetaan jo nyt elävän pitkälti lainarahalla eivätkä he ole pääosin oikeutettuja hakemaan toimeentulotukea kompensoimaan suunniteltuja leikkauksia. Toimeentulotuki on kaikkiaan alikäytetty etuus. Käytännössä se tarkoittaa, että osa siihen oikeutetuista ihmisistä sinnittelee jatkossa entistä pienemmällä toimeentulolla ja osa velkaantuu paikatessaan elinkustannuksiaan luotoilla.

Kaikissa sosiaaliturvaa heikentävissä esityksissä on tuotu esille, että leikkaukset ovat maltillisia, jotain kymppinä sieltä ja täältä. Yksittäiselle ihmiselle se voi kuitenkin tarkoittaa valintaa, syönkö vai ostanko lääkkeitä. Tässä esityksessä on laskettu, että jäädytysten enimmäisvaikutus etuuksien reaalitasoon voisi olla enintään 10,2 prosenttia. Jo yksin tämä on suuri leikkaus, ja vähentää merkittävästi ihmisten reaalitylöjä ja vaikuttaa pysyvästi etuustasoon. Perusturvan taso ei nytkään riitä kohtuulliseksi katsottuun minimikulutukseen. Jatkossa ihmisten on pärjättävä vielä pienemmillä tuloilla.

Köyhyyden lisääntymisellä on monenlaisia epätoivottuja seurauksia; vuokranmaksuvaikeudet johtavat häättöjen ja asunnottomuuden kasvuun, ylivelkaantumisen riski kasvaa, arjen menoista selviytyminen ja terveydestä huolehtiminen vaikeutuvat, opinnoista valmistuminen viivästyy ja riski mielenterveysongelmiin ja syrjäytymiseen kasvaa. Mikään näistä ei tuota yhteiskunnalle pitkällä juoksulla säästöjä, vaan kasvattavat vahinkojen korjaamiseen käytettäviä kustannuksia.

Samoille ihmisille ei saa kohdistua kohtuuttomia toimeentulon leikkauksia. Kunkin esityksen erillinen vaikutusten arviointi ei anna riittävää ja todellista kuvaa pienituloisten tilanteesta. Yksittäisen leikkauksen arvioitu vaikutus voi näyttää kohtuullisilta, mutta kumuloituneena niiden vaikutukset ovat pienituloisten ihmisten toimeentulolle merkittäviä. SOSTEn julkaisemat laskelmat osoittavat, että sosiaaliturvaan kohdistuvien leikkausten ja indeksijäädytysten kumuloituvat vaikutukset ihmisille ovat suuria ja lisäävät köyhyyttä. Heidän laskelmansa mukaan ensi vuonna pienituloisten määrä kasvaa noin 40 000 henkilöllä, joista 12 700 on lapsia. Samalla lisääntyy myös toimeentulotuen saajien määrä noin 47 000:lla.

Takuusäätiö toteaa tässäkin lausunnossaan, että hallitusohjelmassa linjattujen sosiaaliturvaan kohdistuvien erilaisten leikkausten ja indeksijäädytysten yhteisvaikutukset pitää arvioida huolellisesti ennen lopullisten päätöksen tekemistä. Muutosten yhteisvaikutuksista lienee valmisteilla erillismuistio, mutta vaikutusarvioita ei ole käytettävissä tämän esityksen lausuntokierroksella.

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr.